

Onomàstica de Riudoms

Josep Moran i Ocerinjuregui, membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i director de l'Oficina d'Onomàstica d'aquesta institució

Tram del camí de Blancafert, amb marge de pedra i claper, testimoniatge del desempedregament dels camps per fer-los aptes al conreu.
Foto Ian.



Com és ben sabut, la recopilació i estudi històric de l'onomàstica d'un territori o localitat, és a dir, dels noms propis tant de persona (antropònims) com de lloc (topònims), generalment interrelacionats, aporta una gran informació i molt variada, no solament intrínsecament lingüística, sinó també geogràfica i social en general, de l'àmbit a què es refereix.

Però, es tracta d'una tasca laboriosa que comporta una activitat directa i complexa, tant de recerca de camp, és a dir, d'aquesta envers les persones coneixedores d'una zona, com d'arxiu, a fi de trobar informació dels topònims antics, tant dels que han desaparegut amb el temps com dels que ara encara perduren, a fi de cercar-ne l'origen.

Per tal de portar a terme aquesta feina, de gran transcendència cultural, cal, però, disposar de la persona que tingui voluntat i paciència de fer-la i alhora que posseeixi els coneixements i la tècnica necessària.

Amb aquests requisits, la zona o localitat estudiada pot disposar d'una obra important per a aprofundir en la seva identitat. Es pot dir que està de sort. És el cas precisament d'aquest

poble, com molts altres del Camp de Tarragona, que pot disposar d'un llibre excel·lent: *Onomàstica de Riudoms*, obra d'Eugeni Perea Simón, seguint l'activitat i l'impuls del benemèrit Ramon Amigó i Anglès, que creà una escola impressionant amb la seva obra i amb el seu mestratge.

Centrant-nos en aquest llibre, hem de dir que l'obra d'Eugeni Perea és excel·lent. En aquestes línies, que desitgen que siguin d'estímul per a la seva lectura, només pretenem precisament de fer-ne una presentació en aquest sentit.

Com sol ser habitual en aquest tipus d'obres, la llista de noms propis va precedida d'una introducció descriptiva del terme física i humana, que en el llibre de Perea és molt completa, tant del terme en general (inclosa la problemàtica dels seus límits i de la seva formació durant el segle XIX, corresponent al municipi modern), com de la part urbana –amb tots els seus elements. També s'hi descriuen les particularitats lingüístiques locals, començant pels cognoms documentats en cada segle des del segle XIII, seguida de la llista

cronològica dels renoms, motius i malnoms, amb una anàlisi dels grups semàntics d'origen, incloent-hi una descripció molt precisa de les característiques de la parla local, tant pel que fa la fonètica com al lèxic i la morfologia i el vocabulari i l'onomàstica popular. És una mostra d'aquest caràcter l'apartat

«S'hi descriuen les particularitats lingüístiques locals, començant pels cognoms documentats en cada segle des del segle XIII»

«Campanes i tocs: els noms sonors» (pp. 53-56), seguit del de «Núvols i boires: els noms de la climatologia» (p. 56), del de «Vents: els noms de referència» (pp. 56-57), alguns tan expressius com *el Joanet de Prades*, «vent molt fred i intens –diuen que talla– i que bufa a l'hivern procedent de les muntanyes de Prades» (p. 57), i

del de «Jocs populars».

Acaba aquesta introducció amb la descripció de la «Metodologia de treball (pp. 58-59), per la qual sabem que el primer recull onomàstic de l'autor es remunta ni més ni menys que a l'any 1976, i amb la llista d'agraïments, tant pel que fa als informadors sobre el terreny, com a les persones i institucions que li han facilitat la documentació pertinent, i més particularment a Josep M. Virgili Ortiga, a qui es deu «la redacció, gairebé íntegra, del capítol sobre el parlar local, elaborat a partir de les notes de camp que he anat prenent durant els darrers vint anys» (p. 59). Abans de la llista de noms propis, el llibre presenta també els mapes pertinents, austers, però precisos, dels masos, de les partides de terra, de vies de comunicació, dels cursos d'aigua i del nucli urbà. Per les inicials que hi figuren, JMRV, podem saber que són obra de Josep Maria Rabella i Vives, professor de cartografia de la Universitat de Barcelona.

El cos de l'obra format per la «Llista de topònims i antropònims» és ingent, pràcticament exhaustiu,

comprens entre la pàgina 71 i la 457. Tot el microcosmos riudomenc (aquest és el gentilici del lloc tal com es diu a la pàgina 50) hi figura per ordre alfabètic. Cada article té la seva descripció pertinent precedida de la documentació històrica si ja no és viu el nom corresponent, com en el cas, per exemple:

Duranica

«Joan Font dit Duranica» (Òbits, 27-11-1669)

Renom que trobem escrit en llibres sacramentals del segle XVII, potser hipocòrisc de *Duran*. (p. 181)

O bé, si el nom encara és viu, la descripció precedeix la documentació possible:

Gall, el mas del

A la partida de la Sénia, avui conegut popularment per *del Piquer*. «M. Gall» (*Doc.* 323, a. 1889) (p. 219)

Com a mostra del seu contingut exhaustiu i molt variat, com correspon a la complexitat geogràfica i humana d'una comunitat, n'assenyalarem alguns noms: el *carrer de l'Arenal*, documentat el 1447 (p. 90); el *carrer de Benviure*, «denominació originària del carrer d'Amunt, en el segle XVI, avui retolat de Sant Bonifaci, (...) deu estar relacionat amb la família Benviure, un dels quals, Ramon de Benviure, va ser jurat en cap de la vila (a. 1292)» (p.

«El llibre presenta també els mapes pertinents, austers, però precisos, dels masos, de les partides de terra, de vies de comunicació, dels cursos d'aigua i del nucli urbà»

106); *Blancafort*, partida de terra antiga dividida actualment entre els termes de Reus i el de Riudoms (p. 110); *el Campàs*, partida de terra on predominaven els conreus de vinya i olivera (p. 130); el *camí de l'Esquirol*, documentat el 1604 (p. 188); el *torrent de les Freixures*, documentat el 1295 (p. 215); *Gavaldà*, «Cognom que trobem escrit en el segle XVII –amb branques lligades inicialment a una de les famílies més riques del poble–, i reiterativament en els segles següents fins al moment present» (p. 224); *Givell*, renom

personal documentat des del segle XVII (pàg. 229); *Mai Menges* «renom d'una persona molt petita i prima, escanyolida, de mitjan segle XX» (p. 261); *Mas de n'Albi*, partida de terra, antiga cavalleria senyorial, documentada el 1393 (pp. 272-273); *la O*, «denominació popular del rosetó de l'església parroquial» (p. 313); la *torre d'en Pellisser*, «partida de terra i mas fortificat», doc. el 1495 (p. 332); *el Puig Pedrós*, «Partida de terra documentada almenys des del segle XV (...) El terreny, en molts indrets, és força pedregós d'al·luvió, i manté el secà» (p. 357); *Putes* «renom de casa documentat a través de diverses fonts entre els segles XVI i XVII» (p. 359); *la mina de la Reparadora*, que «té diverses galeries de captació d'aigües subterrànies que van fins a la riera de Maspujols», el curs fluvial que centra el terme (p. 369); la *quadra de Santa Eulàlia*, antic indret del poble, que era possessió del convent barceloní de Santa Eulàlia de Camp (p. 401); *les Sorts*, «Antigues terres d'horta al capdavant del poble, sota l'avinguda de Pau Casals i de l'Arenal, on desemboquen les aigües pluvials del poble recollides per l'albelló de les Sorts» (p. 418); el *mas del Toda*, antiga casa senyorial avui en decadència (p. 427); els *banys de Vilafortuny*, un dels «llocs habituals triats pels riudomencs per banyar-se a la mar» (pp. 446-447); *Xulo* «Renom que documentem des del segle XIX i que es manté viu en el Riudoms de principis del segle XXI» (p. 456).

Només ens resta de felicitar l'autor i els seus col·laboradors, i sobretot els riudomencs, que poden disposar d'aquesta obra exemplar que els honora a tots. »

El carrer de l'Arenal, vist des de l'albelló de les Sorts, aplega les aigües pluvials de bona part del poble per conduir-les cap a la riera de Santa Eulàlia. Foto Ian.



012
gencat.cat
Cost de la trucada:
segons operadora.

RE·SÍ·CLAR!

Consumim milers de productes diferents. Separar-los en 5 contenidors és un gest molt fàcil i el benefici és molt gran.

Recorda que el verd és per als envasos de vidre.

Dr. Ramon Folch
Socioecòleg #pqreciclem

Quim Masferrer ha buscat motius per reciclar. Descobreix-los a:



perquereciclem.cat

Amb el finançament de:

